

Mantas jēdziens civiltiesībās

The Concept of Property in Civil Law

Mag. iur. Erlens Kalniņš

LU Juridiskā fakultāte

Civiltiesisko zinātņu katedras doktorants

E-pasts: Erlens.Kalnins@grutups.lv

Publikācija veltīta civiltiesiskajā regulējumā lietotā jēdziena „manta” satura noskaidrošanas problemātikai. Rakstā, pirmkārt, atspoguļota pastāvošā viedokļu dažādība jautājumā par to, kas civiltiesībās saprotams ar jēdzienu „manta”. Otrkārt, rakstā aplūkots jēdziens „manta” istā nozīmē, šī jēdziena pazīmes un jēdzieniskā atšķirība no „ķermenisku lietu kopības” un „mantojuma”, kā arī aplūkots jautājums par mantas sastāvu, mantas masām un surogācijas principa nozīmi. Rakstā izvirzīta tēze, ka ar jēdzienu „manta” istā nozīmē saprotams to naudā novērtējamo tiesību kopums (jeb „tiesību kopība” CL 849. p. 1. d. izpratnē), kas pieder konkrētam tiesību subjektam un kas kalpo kā viņa atbildības objekts, uz ko var tikt vērsta piedziņa par labu šī subjekta kreditoriem.

Atslēgvārdi: manta (*Vermögen*), tiesību kopība (*Rechtsgesamtheit*), mantas sastāvs (*Vermögensbestand*), galvenā un sevišķā manta (*Hauptvermögen und Sondervermögen*), surogācijas princips (*Surrogationsprinzip*), ķermenisku lietu kopība (*Sachgesamtheit*), mantojums (*Erbschaft*).

Saturs

<i>levads</i>	142
<i>I. Jēdziena „manta” istā nozīme</i>	143
1. <i>Manta kā „tiesību kopība”</i>	143
1) <i>Kustamā un nekustamā manta</i>	143
2) <i>Manta kā privāttiesiskās apgrozības objekts</i>	144
2. <i>Mantas sastāvs</i>	145
1) <i>Atsevišķas mantā ietilpstošās tiesības</i>	145
2) <i>Izmaiņas mantas sastāvā</i>	146
3. <i>Galvenā un sevišķā manta</i>	146
4. <i>Termina „manta” citas nozīmes</i>	147
<i>II. Surogācijas princips</i>	147
<i>III. Manta un citas līdzīgas „kopības”</i>	148
1. <i>Ķermenisku lietu kopība</i>	148
2. <i>Mantojums</i>	149
<i>Kopsavilkums</i>	150
<i>Izmantoto avotu saraksts</i>	151
<i>Atsauces un piezīmes</i>	153
<i>Summary</i>	156

levads

1937. gada 28. janvāra Civillikumā (turpmāk – CL) jēdziens „manta” tiešā veidā nav definēts.¹ Tajā pašā laikā šim jēdzienam ir būtiska nozīme civiltiesiskajā regulējumā. Ne tikai CL, bet arī citos likumos ir ietvertas normas, kuru regulēšanas priekšmets ir noteiktam tiesību subjektam piederoša manta un ar to saistītās šī subjekta tiesiskās attiecības ar citiem tiesību subjektiem.

Noteikumi, kas attiecas uz mantu, ir ietverti, piem., CL 9., 10., 13., 15., 18. p. („manta, kas atrodas Latvijā”), CL 89.–145. p. (laulāto manta laulāto likumiskajās un līgumiskajās mantiskajās attiecībās, sk. arī CL 83. p.), CL 79., 80., 179., 188. p. („mantas stāvoklis” kā kritērijs uzturlīdzekļu apmēra noteikšanai), CL 177., 190.–197., 260., 269.–299. p. (nepilngadīgā manta, tās pārvaldība un rīcība ar to), CL 358., 360., 361., 367., 368. p. (garā slimo un aizgādībā esošo personu manta, tās pārvaldība un rīcība ar to), CL 416., 417. p. (bezmantnieku manta), CL 841. p. (bezķermeniskas lietas kā mantas sastāvdaļas), CL 846. p. (kustama un nekustama manta), CL 951.–153. p. („apslēpta manta”), CL 1191. p. (manta kā lietojuma tiesības priekšmets), CL 1623., 1772. p., („mantas samazinājums” kā zaudējumu izpausme), 1925.–1927. p. (visas mantas dāvinājums), CL 2231.–2240. p. („manta” kā pārvadājuma līguma priekšmets), CL 2244., 2245., 2260., 2272., 2274., 2278., 2279. p. (civiltiesiskās sabiedrības biedru „kopīgā manta” jeb „sabiedrības manta”). Komerctiesiskajā regulējumā jēdziens „manta” ir lietots, piem., regulējot „pilnas atbildības” jautājumu un „mantiskās atbildības nošķirtības” principu (sk. Komerclikuma 76. p., 94., 127., 137., 138. p.), sabiedrības mantas sadali personālsabiedrības vai kapitālsabiedrības likvidācijas gadījumā (sk. Komerclikuma 112., 330. p.), mantas tiesisko pāreju komercsabiedrību reorganizācijas gadījumā (sk. Komerclikuma 334. un turpm. p.). Atbilstoši Komerclikuma 350. p. 2. d. ar komercsabiedrību reorganizācijas (sabiedrību apvienošanas vai sadalīšanas) spēkā stāšanās brīdi pievienojamās vai sadalāmās sabiedrības manta universālās tiesību pēctecības ceļā pāriet citai sabiedrībai (iegūstošajai sabiedrībai). Civilprocesuālajās tiesībās regulētajā izpildu lietvedībā viens no tiesas spriedumu un lēmumu piespiedu izpildīšanas līdzekļiem ir „piedzīņas vēršana” uz parādnieka kustamo un nekustamo mantu (sk. Civilprocesa likuma 557., 570. un turpm. p.). Savukārt maksātnespējas procesam ir pakļauta „parādnieka manta” (sk. Maksātnespējas likuma 86., 87. p.), kas pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas pāriet administratora pārvaldībā (sk. Maksātnespējas likuma 90. p.).

Jaunākajā juridiskajā literatūrā ir izteikti dažādi viedokļi jautājumā par to, kas civiltiesībās saprotams ar jēdzienu „manta”. Atbilstoši vienam viedoklim tiesību subjektam piederošā manta ir dažādu lietu un citu tiesību objektu sakopojums, kurā *ietilpst* ne tikai šim subjektam piederošās *lietas un tiesības*, bet arī viņa *parādsaistības*.² Proti, manta ir ķermenisku un bezķermenisku lietu, kā arī saistību kopums. Atbilstoši otram viedoklim ar jēdzienu „manta” saprotams tiesību subjektam piederošo ekonomiska rakstura *tiesību* un viņa *pienākumu (parādsaistību) kopums*.³ Arī šis skaidrojums ietver norādi uz mantu kā tiesību un saistību (t. i., aktīvu un pasīvu) kopumu. Tajā pašā laikā saskaņā ar šo skaidrojumu mantas sastāvā neietilpst tās ķermeniskās lietas, uz kurām attiecas mantas sastāvā ietilpstošās tiesības. Visbeidzot, atbilstoši trešajam viedoklim ar jēdzienu „manta” saprotams visu tiesību subjektam piederošo *naudā novērtējamo tiesību kopums*.⁴ Proti, manta ir vienīgi tiesību kopums, turklāt mantas sastāvā neietilpst tiesību subjekta saistības un tās ķermeniskās lietas, uz kurām attiecas mantas sastāvā ietilpstošās tiesības. Jāatzīmē, ka vienīgi atbilstoši pēdējam viedoklim iespējams juridiski pareizi izprast vienu no saistību tiesību galvenajiem institūtiem – parādnieka saistībtiesisko atbildību ar savu mantu.

Ja parādnieks labprātīgi neizpilda savu saistību, viņa kreditors, kuram ir atbilstošs naudas prasījums, var vērsties pret parādnieku ar prasības un piedziņas tiesību, un tās priekšmets ir parādnieka manta, kurā ietilpst vienīgi viņam piederošās tiesības (juridiski nav iedomājama parādnieka atbildība „par saistībām ar saistībām”).

Ņemot vērā minēto, ir svarīgi noskaidrot ne tikai to, kas saprotams ar jēdzienu „manta” īstā nozīmē, bet arī to, vai civiltiesiskajā regulējumā lietotais termins „manta” ir saprotams vienā vai arī dažādās nozīmēs. Jāpiebilst, ka no viena vai otra juridiskā jēdziena pareizas izpratnes ir atkarīga tiesību normu adekvāta, t. i., to jēgai un mērķim atbilstoša, iztulkošana un piemērošana. Šajā ziņā svarīgi ir noskaidrot attiecīgā jēdziena „īsto nozīmi”, t. i., to nozīmi, kas ir pietiekami vispārīga un piemērota tam, lai juridiski pareizi izprastu visas tās tiesību normas, kurās šis jēdziens ir lietots tieši šādā nozīmē. Turklāt juridisko terminu „sakritības” gadījumā (t. i., gadījumā, kad ar vienu un to pašu terminu tiek apzīmēti dažādi juridiskie jēdzieni) katra juridiskā jēdziena „īstās nozīmes” noskaidrošana ļauj pareizi saturiski norobežot šos dažādos jēdzienus citu no cita, kā arī pareizi nošķirt attiecīgā termina dažādās nozīmes.

I. Jēdziena „manta” īstā nozīme

Civiltiesībās ar jēdzienu „manta” īstā nozīmē saprotams visu to *naudā novērtējamo tiesību kopums*, kas pieder konkrētam tiesību subjektam,⁵ turklāt šādā nozīmē jēdziens „manta” (*Vermögen*) tiek izprasts arī Vācijas un Šveices civiltiesībās.⁶ No CL viedokļa šādu minētā jēdziena nozīmi apstiprina ne tikai CL 841. p. 2. d. noteikumi, kur ir runa par personiskām, lietu un saistību tiesībām kā „mantas sastāvdaļām”, bet arī CL 846. p. 1. un 2. d. noteikumi, kur ir runa par minēto tiesību „pieskaitīšanu” kustamai vai nekustamai mantai.⁷

1. Manta kā „tiesību kopība”

Vadoties no jēdziena „manta” īstās nozīmes, manta ir *bezķermenisku lietu kopība*⁸ jeb „*tiesību kopība*” CL 849. p. 1. d. izpratnē, kurā ietilpst visas vienam tiesību subjektam piederošās subjektīvās tiesības, turklāt tādas tiesības, kurām ir mantiska vērtība un kuras juridiski (piem., izlietošanas vai atsavināšanas rezultātā) iespējams „pārvērst” naudā.⁹ Tādējādi civiltiesībās „manta” pirmām kārtām tiek izprasta kā attiecīgā tiesību subjekta *atbildības objekts*, uz ko var tikt vēsta piedziņa par labu šī subjekta kreditoriem (sk. Civilprocesa likuma 557. p., 570. un turpm. p.).¹⁰

Mantā ietilpstošo vairāku patstāvīgo subjektīvo tiesību vienotību „vienā sastāvā” (sk. CL 849. p. 1. d.) raksturo tikai un vienīgi šo tiesību *piederība vienam un tam pašam tiesību subjektam*. Nav nepieciešams, lai mantā ietilpstošās tiesības veidotu arī kādu „saimniecisku vienību” (šī pazīme saskaņā ar CL 849. p. 1. d. ir obligāta vienīgi ķermenisku lietu kopībai). Turklāt ar „vienu kopīgu nosaukumu” (sk. CL 849. p. 1. d.) parasti tiek apzīmētas *atsevišķas mantas masas*, piem., „laulāto kopīgā manta” (sk. CL 89. p. 2. d.), „laulāto mantas kopība” (sk. CL 124. p. 1. d.), „laulātā atsevišķā manta” (sk. CL 91. p. 1. d., 125. p. 1. d.), „bērna brīvā manta” (sk. CL 195. p.).

1) Kustamā un nekustamā manta. Mantā var ietilpt ne tikai viena veida, bet arī *dažāda veida tiesības* (sk. CL 849. p. 1. d.). Atkarībā no tā, uz kādu objektu konkrētā tiesība attiecas (sk. CL 846. p. 1. d.), vai atkarībā no konkrētās tiesības veida (sk. CL 846. p. 2. d.) *vienas mantas sastāva ietvaros* izšķirama *kustamā un nekustamā manta*. Tā, piem., īpašuma tiesība uz nekustamu lietu pieskaitāma nekustamai mantai, bet īpašuma tiesība uz kustamu lietu – kustamai mantai (sk. CL 846. p. 1. d.). Savukārt saistību tiesības un citi prasījumi (piem., no pirkuma līguma izrietošā pircēja tiesība prasīt viņa īpašuma tiesības nostiprināšanu zemesgrāmatā uz pārdoto

nekustamo lietu) neatkarīgi no to objektu (ķermenisku lietu) veida, uz kuriem šīs tiesības (prasījumi) tieši vai netieši attiecas, pieskaitāmi kustamai mantai (sk. CL 846. p. 2. d.). Kustamai mantai pieskaitāmas arī t.s. „intelektuālā īpašuma” tiesības, piem., autora mantiskās tiesības (sk. Autortiesību likuma 2. p. 6. d.), tiesības uz preču zīmi (sk. likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 4. p. 11. d.), no patenta izrietošās tiesības uz izgudrojumu (sk. Patentu likuma 50. p. 1. d.).

No praktiskā viedokļa šim iedalījumam ir liela nozīme civilprocesuālajās tiesībās jautājumā par piedziņas vēršanu uz parādnieka mantu, jo likumā ir paredzēti atšķirīgi noteikumi piedziņas vēršanai uz parādnieka kustamo un nekustamo mantu (sk. attiecīgi Civilprocesa likuma 573. un turpm. p., 600. un turpm. p.).

2) **Manta kā privāttiesiskās apgrozības objekts.** Kaut gan manta ir „tiesību kopība” CL 849. p. 1. d. izpratnē, tā nav uzskatāma par patstāvīgu tiesību objektu. Vēl vairāk – tā nav uzskatāma arī par patstāvīgu bezķermenisku lietu (lai gan no CL 848. un 849. p. burtiskā teksta izriet pretējais). „Manta” ir vienīgi *visaptverošs* visu vienam tiesību subjektam piederošo naudā novērtējamo tiesību *apzīmējums*. Līdz ar to manta – kā tāda – nevar būt īpašuma vai citas lietu tiesības priekšmets. Tajā pašā laikā, ciktāl ir runa par tiesībām, kuras juridiski iespējams nodot citām personām, manta var būt saistībtiesiska apņemšanās darījuma¹¹ priekšmets (piem., pirkuma vai dāvinājuma līguma priekšmets). Taču arī šādā gadījumā, lai parādnieks izpildītu savu saistību un notiktu atsavināto tiesību pāreja ieguvējam, attiecībā uz katru mantā ietilpstošo tiesību nepieciešams ievērot attiecīgos likuma noteikumus par tās pāreju citai personai (t. s. *specialitātes princips*).¹²

Minētais nozīmē to, ka CL 848. p. noteikumi („par tiesību un saistību priekšmetu var būt ne vien atsevišķas lietas, bet arī lietu kopības”) un CL 849. p. 1. d. noteikumi (lietu kopība „atzīstama tiesiskā ziņā par vienību jeb vienu pašu lietu”), ņemot vērā specialitātes principu, ir *formulēti pārāk plaši*. Tāpēc teleoloģiskās redukcijas ceļā nepieciešams ierobežot šo noteikumu piemērošanas jomu, atzīstot, ka manta kā tāda nav uzskatāma par tiesību objektu (jeb par „vienu pašu lietu”) un var būt vienīgi apņemšanās darījuma priekšmets.¹³ Līdz ar to vienīgi šādā „ierobežotā” izpratnē var būt runa par mantu kā privāttiesiskās apgrozības objektu.

Jāpiebilst, ka no tiesību pārejas viedokļa vienīgi likumā paredzētos izņēmuma gadījumos, kad ir runa par t. s. *universālo tiesību pēctecību* (jeb koppelctecību), manta pāriet ieguvējam kā kopība ar vienu aktu (*uno actu*), resp., uz šo tiesību pāreju neattiecas specialitātes princips. Šādi gadījumi ir, piem., laulāto mantas kopības izveidošana ar laulības līgumu (sk. CL 124. p. 1. d.) un mantas pāreja komercsabiedrību reorganizācijas rezultātā (sk. Komerclikuma 350. p. 2. d.). Tā, ar CL 124. p. 1. d. paredzētā laulības līguma noslēgšanas brīdī (ja līdzēju starpā jau ir tikusi noslēgta laulība) visa laulāto manta, kas viņiem piederējusi pirms laulības, kā arī laulības laikā iegūtā manta (izņemot laulības līgumā noteikto atsevišķo mantu, sk. CL 125. p.) uz likuma pamata „apvienojas vienā kopīgā nedalāmā masā” jeb *kopmantā*. Proti, katrs no laulātajiem iegūst otram piederējušo naudā novērtējamo tiesību kopumu. Šajā ziņā laulības līguma ierakstīšanai laulāto mantisko attiecību reģistrā, kā arī CL 127. p. 1. d. un Zemesgrāmatu likuma 16. p. 1. a-pk. paredzētās piebildes (par laulāto mantas kopību) ierakstīšanai zemesgrāmatā vai abu laulāto nedalītā kopīpašuma tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā (sk. CL 127. p. 2. d., Zemesgrāmatu likuma 49. p. 1. d.) ir nevis konstitutīvs (tiesību nodibinošs), bet gan vienīgi *deklaratīvs* jeb *informējošs spēks*.¹⁴ Tomēr *pret labticīgām trešajām personām* laulības līgums par laulāto mantas kopību ir spēkā tikai pēc tā ierakstīšanas laulāto mantisko attiecību reģistrā un atbilstoša sludinājuma publicēšanas laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”, bet gadījumā,

kad laulāto kopmantā ietilpst īpašuma vai cita lietu tiesība uz nekustamu lietu, – pēc atbilstošu ierakstu izdarīšanas zemesgrāmatā (sk. CL 115. p. 2. d., 127., 140., 143. p., kā arī MK 2002. gada 3. septembra noteikumu Nr. 403 „Laulāto mantisko attiecību reģistrācijas kārtība” 24. pk., no kā izriet, ka līdzīgi ieraksti tiek izdarīti arī tādas kustamās mantas reģistros, kas pakļauta publiskai reģistrācijai). Tikai ar šādu reģistrāciju tiek nodrošināta *nepieciešamā publicitāte* laulāto mantas kopībai.¹⁵

2. Mantas sastāvs

Mantā, pirmkārt, ietilpst vienīgi *subjektīvās tiesības*, nevis tiesību objekti, uz kuriem šīs tiesības attiecas.¹⁶ Kaut gan mantas sastāva uzskaitījumā nereti tiek ietverta norāde arī uz tiesību objektiem (piem., CL 91. p. 1. d. 2. pk. ir minēti „priekšmeti, kas noder tikai viena laulātā personīgai lietošanai”, CL 91. p. 2. d. ir runa par nekustamu īpašumu kā viena laulātā atsevišķu mantu, bet CL 1050. p. ir runa par „mantu, kuras sastāvā ietilpst gan ķermeniskas, gan bezķermeniskas lietas”), tas izskaidrojams ar juridiski neprecīzo, taču samērā bieži sastopamo „ķermeniskas lietas” pielīdzināšanu „īpašuma tiesībai uz šo lietu”.¹⁷ No juridiskā viedokļa ar minēto norādi patiesībā ir domāta nevis pati lieta, bet gan īpašuma tiesība uz šo lietu.¹⁸ Turklāt, nosakot mantas sastāvu, jāņem vērā vienīgi *jau iegūtas*, attiecīgajā brīdī *pastāvošas* un konkrētam tiesību subjektam *piegādātas* subjektīvās tiesības.

Otrkārt, mantā ietilpst vienīgi *naudā novērtējamās tiesības*, resp., tādas tiesības, kurām ir mantiska vērtība un kuras normālos apstākļos var atsavināt pret naudu vai kuras atbilstoši to raksturam (piem., lietojuma tiesība) dod zināmu naudā novērtējamu labumu. Tāpēc attiecībā uz bezķermeniskām lietām – „personiskām, lietu un saistību tiesībām” – CL 841. p. 2. d. ir ietverts precizējums: „ciktāl tās ir mantas sastāvdaļas”.¹⁹ Šāds raksturs jebkurā gadījumā ir īpašuma tiesībai uz kustamu vai nekustamu lietu, kā arī saistību (prasījuma) tiesībai, kura ir brīvi cedējama. Taču mantiska vērtība var būt arī tādai tiesībai, ko juridiski nav iespējams nodot citai personai, ja un ciktāl uz šīs tiesības pamata saņemtais izpildījums dod kādu naudā novērtējamu labumu (piem., tiesība saņemt uzturlīdzekļus). Arī tad, ja tiesību objekts (piem., kustama lieta vai autora darbs) izrādās pilnībā bezvērtīgs, tas nenozīmē, ka attiecīgajai tiesībai (piem., īpašuma tiesībai vai autortiesībai) nav mantiskas vērtības, jo minētā objekta saimnieciskais novērtējums laika gaitā var mainīties. Tāpēc šajā ziņā ir runa par vispārēju (nevis aktuālu) iespējamību konkrēto tiesību „pārvērst” naudā.²⁰

1) **Atsevišķas mantā ietilpstošās tiesības.** Mantā pirmām kārtām ietilpst tiesību subjektam piederošās *īpašuma tiesības* uz kustamām un nekustamām lietām, kā arī *citas lietu tiesības* (piem., servitūta tiesība, reālnastas tiesība, ķīlas tiesība). Tāpat mantā ietilpst tiesību subjektam piederošās *saistību tiesības* (saistībtiesiskie prasījumi), turklāt neatkarīgi no tā, vai šīs tiesības ir radušās uz tiesiska darījuma, neatļautas darbības vai likuma pamata (piem., no pirkuma līguma izrietošs prasījums par pārdotās lietas nodošanu, prasījums par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, prasījums par netaisni iedzīvotā atdošanu).

Līdzās lietu un saistību tiesībām CL 841. p. 1. d. ir minētas arī „*personiskās tiesības*”, ciktāl tās ir mantas sastāvdaļas. Ar minētajām tiesībām (kas būtībā ietver arī saistību tiesības) saprotamas *visas pārējās naudā novērtējamās tiesības*, t. sk. mantiska rakstura prasījumi plašākā nozīmē,²¹ ko regulē ne tikai vispārējās un speciālās civiltiesības (privāttiesības), bet arī publiskās tiesības (jo īpaši – valsts sociālās apdrošināšanas tiesības).

Tā, piem., mantā ietilpst tiesība saņemt uzturlīdzekļus (sk. CL 79., 80., 179., 188. p.), mantojuma tiesība jeb tiesība pieņemt atklājušos mantojumu (CL 384. p.),

tiesība atprasīt lietu no prettiesīga valdītāja ar īpašuma prasību (sk. CL 927., 1041., 1044. p.), no mantojuma līguma vai no atliekoši nosacīta līguma izrietošā t. s. „nogaaidu tiesība” (sk. CL 646., 1558. p.), no akcijām vai SIA kapitāla daļām izrietošās t. s. „līdzdalības tiesības” kapitālsabiedrībā (jo īpaši – tiesība saņemt dividendes, sk. Komerclikuma 161., 186., 226. p.), no līdzdalības personālsabiedrībā izrietošās tiesības (jo īpaši – tiesība uz biedriem izmaksājamās personālsabiedrības peļņas daļu, sk. Komerclikuma 88., 124. p.). Bez tam mantā ietilpst naudā novērtējamās intelektuālā īpašuma tiesības, piem., autora mantiskās tiesības (sk. Autortiesību likuma 15. p.), tiesības uz preču zīmi (sk. likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 4. p.), no patenta izrietošās izņēmuma tiesības uz izgudrojumu (sk. Patentu likuma 16., 50. p.). Visbeidzot mantā ietilpst naudā novērtējamie publiski tiesiskie prasījumi, piem., tiesība saņemt valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu (piem., maternitātes pabalstu, sk. likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 5. p.) un valsts sociālo pabalstu (piem., bērna kopšanas pabalstu, sk. Valsts sociālo pabalstu likuma 7. p.).

2) **Izmaiņas mantas sastāvā.** Manta nav pielīdzināma tās sastāvā esošo tiesību summai. Tāpēc atbilstoši CL 849. p. 2. d. noteikumiem mantas jēdzienu un tās būtību negroza tajā ietilpstošo tiesību skaita, apjoma vai vērtības palielinājums vai samazinājums. Tiesību subjekts var brīvi iegūt jaunas tiesības (sākotnējās un atvasinātās iegūšanas ceļā), rīkoties ar mantā ietilpstošajām tiesībām, tās pilnībā vai daļēji atsavināt vai aprobežot ar lietu un saistību tiesībām par labu citai personai (ciktāl viņa rīcība nav pakļauta kādiem aprobežojumiem), atvietot vienu mantas objektu ar citu (piem., pārdot zemes gabalu un par saņemto naudu iegādāties dzīvokļa īpašumu), kā arī atteikties no šīm tiesībām (piem., atmetot lietu vai noslēdzot atcēlēja līgumu). Minētā rīcība, kā arī atsevišķu tiesību vērtības izmaiņas (piem., īpašuma tiesības vērtības samazināšanās sakarā ar tās objekta sabojāšanos vai šī objekta tirgus cenas svārstībām) *ietekmē mantas sastāvu un kopējo vērtību, bet ne tās jēdzienisko būtību.*

Manta tās ikreizējā sastāvā kalpo kā attiecīgā tiesību subjekta *atbildības objekts*, uz ko var tikt vērsta piedziņa šī subjekta kreditoru labā (sk. CPL 557. p., 570. un turpm. p.). Tāpēc izpratne, atbilstoši kurai mantā ietilpst tikai naudā novērtējamās tiesības, ir likta pamatā arī likuma noteikumiem, kas regulē tiesas nolēmumu piespiedu izpildi un parādnieka maksātspēju. Kreditoru intereses tiek pietiekami aizsargātas vienīgi tad, ja mantai tiek pieskaitīti tikai „aktīvi” un netiek ņemti vērā „pasīvi” (pretēji jēdzienam „manta” saimnieciskā nozīmē). Citiem vārdiem, attiecīgā tiesību subjekta *saistības un to apjoma izmaiņas* pašas par sevi *neietekmē viņa mantas sastāvu*. Kamēr vēl parādniekam pieder kādas naudā novērtējamās tiesības (aktīvi), kreditori var tiesiski pamatoti cerēt, ka piedziņas vēršanas ceļā tiks apmierināti viņu prasījumi (arī tad, ja parādnieka „pasīvi” apmēra ziņā ir līdzvērtīgi „aktīviem” vai pat tos pārsniedz).²²

3. Galvenā un sevišķā manta

Pēc vispārīgā principa vienam tiesību subjektam pieder viena manta, kurā ietilpst *visas* viņam piederošās naudā novērtējamās tiesības. Taču likumā paredzētos izņēmuma gadījumos no tiesību subjekta pārējās mantas var būt tiesiski norobežota viena vai vairākas t. s. „sevišķās mantas”, kas pakļautas citādam tiesiskam regulējumam nekā pārējā viņam piederošā manta, ko savukārt dēvē par t. s. „galveno mantu”.

Vairāku mantas masu savstarpējai norobežotībai var būt dažādi mērķi un tiesiskās sekas.²³ Tā, piem., sevišķā manta var pastāvēt kā pilnībā *nosšķirts atbildības objekts*, ar kuru ir ierobežota tiesību subjekta atbildība par noteikta veida saistībām, piem., manta (precīzāk – mantojuma aktīvs), kas ietilpst ar inventāra tiesību pieņemtajā mantojumā (sk. CL 708.–711. p.) vai t. s. „atdalītajā mantojumā” (sk. CL 712.–714. p.).²⁴ Savukārt

citos gadījumos līdzās zināmai atbildības ierobežošanai priekšplānā izvirzās tiesību subjekta iespēja *patstāvīgi pārvaldīt un rīkoties* ar sevišķo mantu, piem., ar „bērna brīvo mantu”, kas ir norobežota no pārējās bērnam piederošās mantas (sk. CL 195., 260. p.),²⁵ vai ar „laulātā atsevišķo mantu”, kas, pastāvot līgumiskajai laulāto mantas kopības sistēmai, ir norobežota no abiem laulātajiem piederošās kopmantas (sk. CL 125., 131., 132. p.).²⁶ Bez tam sevišķā manta var būt tiesiski norobežota ar mērķi *saglabāt šo mantu par labu tiesību subjekta tiesību pēctecim*, piem., mantojuma aktīvs (vai tā daļa), attiecībā uz ko mantojuma atstājējs ar testamentu vai mantojuma līgumu ir iecēlis pēcmantnieku, kā rezultātā šī manta kļūst par mantojumu pieņēmušā pirmmantnieka sevišķo mantu (sk. 486.–493. p.).²⁷

Jāpiebilst, ka arī sevišķā manta (tāpat kā manta vispār) nav uzskatāma par patstāvīgu tiesību objektu vai patstāvīgu bezķermenisku lietu. „Sevišķā manta” ir vienīgi visaptverošs tādu vienam tiesību subjektam piederošo naudā novērtējamo tiesību apzīmējums, kuras zināma mērķa dēļ ir tiesiski norobežotas no viņa pārējās (galvenās) mantas.

4. Termina „manta” citas nozīmes

Termins „manta” CL tiek lietots arī citu (nosacīti līdzīgu) jēdzienu apzīmēšanai. Tāpēc, ņemot vērā attiecīgās tiesību normas jēgu un mērķi, vienmēr nepieciešams noskaidrot, vai konkrētajā gadījumā ir runa par „mantu” īstā nozīmē vai arī par „mantu” citā nozīmē.

Atsevišķos gadījumos CL ar šo terminu tiek apzīmēta manta *saimnieciskā nozīmē*, ar to saprotot konkrētam tiesību subjektam piederošo naudā novērtējamo tiesību (t. s. mantas aktīvs) un viņa parādsaistību (t. s. mantas pasīvs) kopumu.²⁸ Tā, piem., uzturlīdzekļu maksāšanas pienākuma apmērs pēc vispārīgā principa ir nosakāms samērā ar saistītās personas „mantas stāvokli” (sk. CL 79. p. 2. pk., 80. p., 179. p.1., 5. d., 188. p. 2. d.), ar ko saprotama starpība starp šīs personas mantas aktīvu un pasīvu.²⁹ Tieši šīs starpības izmaiņas ir pamats tiesīgās personas prasījumam par iepriekš – vienošanās vai tiesas ceļā – noteiktā maksājamo uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu.³⁰ Savukārt, piem., ar zaudējumiem cita starpā saprotams cietušā „tagadējās mantas samazinājums” (sk. CL 1772. p.), kas var izpausties gan kā viņa mantas aktīva samazinājums (piem., kā īpašuma tiesības izbeigšanās uz lietu sakarā ar tās prettiesīgu iznīcināšanu), gan arī kā mantas pasīva palielinājums (piem., cietušā pienākums segt izdevumus, kas saistīti ar prettiesīgi bojātās lietas remontu).³¹

Bez tam atsevišķos gadījumos CL ar terminu „manta” tiek apzīmētas arī *atsevišķas ķermeniskas lietas*,³² piem., „manta, kas atrodas Latvijā” (sk. CL 9., 10., 13. p., 15. p. 2. d., 18. p. 4. d.), „apslēpta manta” (sk. CL 951.–953. p.), „pirktā (pārdotā) manta” (sk. CL 2070. p.). Savukārt, piem., CL 1191. p. ar terminu „visāda manta”, kas var būt lietojuma tiesības priekšmets, ir aptvertas ne tikai ķermeniskas lietas (t. sk. šādu lietu kopības), bet arī bezķermeniskas lietas (t. sk. manta īstā nozīmē).

II. Surogācijas princips

Atbilstoši CL 849. p. 2. d. noteikumiem mantas jēdzienu un tās būtību negroza tajā ietilpstošo tiesību jebkādas izmaiņas. No šīs normas iespējams izsecināt vispārīgu principu, atbilstoši kuram naudā novērtējama tiesība vai mantas objekts, ar ko *saimnieciskā ziņā tikusi atvietota* kāda cita attiecīgajā mantā ietilpstoša tiesība vai šīs mantas objekts, uz likuma pamata un neatkarīgi no atbilstošas darījumtiesiskās gribas *arī nonāk šajā mantā* (t. s. surogācijas princips). Surogācijas principam ir juridiska nozīme gadījumā, kad līdzās tiesību subjekta galvenajai mantai pastāv kāda

sevišķā manta. Šis princips kalpo minēto mantas masu sastāvu (jo īpaši – sevišķās mantas sastāva) *saglabāšanai vērtības (saimnieciskā) ziņā*³³ un iespējami taisnīgākai vairāku mantas masu sastāvu savstarpējai norobežotībai.

No surogācijas principa viedokļa izšķirošā nozīme ir atvietošanā *izlietoto „līdzekļu” izcelsmei*, resp., to „piederībai” vienai vai otrai mantas masai, nevis šo līdzekļu un jauniegūtā mantiskā labuma (t. i., jauniegūtās tiesības vai mantas objekta) izmantošanas mērķim. Turklāt nav juridiskas nozīmes tam apstāklim, ka vērtības ziņā savstarpēji neatbilst izdarītais ieguldījums un jauniegūtais mantiskais labums, kā arī tam apstāklim, ka jauniegūtajam mantiskajam labumam ir pavisam cits raksturs nekā izlietotajiem līdzekļiem (piem., izlietojot naudas līdzekļus, tiek iegādāta nekustama lieta).³⁴

Starp atvietoto un jauniegūto mantisko labumu objektīvi jāpastāv *savstarpējam saimnieciskam sakaram* (koneksitātei), kas var būt kā tiešs (nepastarpināts), tā arī netiešs (pastarpināts).³⁵ Pēdējā gadījumā ir runa par sākotnējā mantiskā labuma vairākkārtēju atvietošanu ar citiem (jauniegūtiem) mantiskiem labumiem (piem., gadījumā, kad no vērtīga mākslas priekšmeta pārdošanas iegūtie naudas līdzekļi tiek izlietoti automašīnas iegādei). Šajā ziņā surogācijas principu iespējams *konkretizēt* tādējādi, ka sevišķajā mantā nonāk arī tie mantiskie labumi, ko tiesību subjekts 1) iegūst uz viņa sevišķajā mantā ietilpstošas tiesības pamata (piem., saņemtais līgumiskas saistības izpildījums, uz īpašuma vai citas tiesības pamata iegūtie dabiskie un civilie augļi) vai 2) saņem kā atlīdzību par bojātu, bojā gājušu vai atņemtu viņa sevišķās mantas objektu (piem., saņemtā zaudējumu atlīdzība, apdrošināšanas atlīdzība), vai arī 3) ar tiesisku darījumu iegādājas par sevišķās mantas līdzekļiem (piem., ķermeniska lieta, kas iegādāta, pārdodot citu sevišķās mantas objektu, vai prasījuma tiesība, kas cesijas ceļā iegādāta par sevišķās mantas naudas līdzekļiem).³⁶

Surogācija CL tiešā veidā ir paredzēta CL 89. p. 3. d. (kur ir runa par laulātajam piederošo mantisko vērtību „atvietošanu” ar citām), CL 91. p. 1. d. 5. pk. (kur ir runa par laulātā atsevišķās mantas „atvietošanu” ar citu mantu) un CL 491. p., kur surogācijas princips jau ticis daļēji konkretizēts („viss, ko pirmmantinieks ieguvis par mantojuma naudu un lietām, nāk mantojuma pirmējo sastāvdaļu vietā un tādēļ ir jāizdod pēcmantniekam”). Taču, tā kā surogācija ir vērsta uz sevišķās mantas masas sastāva saglabāšanu vērtības (saimnieciskā) ziņā un tā kā no šī viedokļa – tiesiskā novērtējuma ziņā – dažāda veida sevišķo mantas masu starpā pastāv būtiska līdzība, surogācijas princips *attiecas arī uz citām sevišķās mantas masām*.³⁷ Tā, piem., šis princips viennozīmīgi attiecas uz CL 195. p. regulēto „bērna brīvo mantu”.³⁸ Tāpat šis princips attiecas, piem., uz CL 89. p. 2. d. regulēto laulāto „kopīgo mantu” likumiskajā laulāto mantisko attiecību sistēmā,³⁹ kā arī uz CL 125. p. 1. d. regulēto katra laulātā „atsevišķo mantu” līgumiskajā laulāto mantas kopības sistēmā,⁴⁰ turklāt tas apstāklis, ka vienīgais šīs mantas rašanās (iegūšanas) pamats ir laulības līgums, nav uzskatāms par šķērslī surogācijas principa piemērošanai, ciktāl laulības līgumā nav nolīgts citādi.

III. Manta un citas līdzīgas „kopības”

Jēdzienu „manta” (istā nozīmē) nepieciešams atšķirt no jēdzieniem „ķermenisku lietu kopība” un „mantojums”, ar kuriem saprotamas citas līdzīgas „kopības”.

1. Ķermenisku lietu kopība

No mantas kā bezķermenisku lietu kopības (*universitas iuris*) nepieciešams jēdzieniski atšķirt „ķermenisku lietu kopību” (*universitas rerum*), kaut arī abas šīs

„kopības” regulē *viens un tas pats* CL 849. p. Ar ķermenisku lietu kopību jeb *lietu kopību istā nozīmē*⁴¹ saprotams tāds vairāku patstāvīgu viena vai dažāda veida ķermenisku lietu sakopojums zināmam (vienotam) nolūkam, kurš veido saimniecisku vienību un parasti ir vienots nosaukums (piem., ganāmpulks, dzīvokļa iekārta, gleznu kolekcija, bibliotēka, preču krājums, lauksaimniecības inventārs).

Ķermenisku lietu kopības jēdziens ir radīts, lai vienkāršotu privāttiesisko apgrozību. No vienas puses, attiecībā uz lietu kopību kā tādu nevar pastāvēt viena īpašuma vai cita lietu tiesība. Atbilstoši specialitātes principam vienīgi attiecībā uz katru lietu kopībā apvienoto ķermenisko lietu atsevišķi var pastāvēt atsevišķa (patstāvīga) īpašuma vai cita lietu tiesība (arī tad, ja, piem., lietu kopība ir lietojuma tiesības⁴² vai ķīlas tiesības⁴³ „priekšmets”, sk. CL 1191., 1301. p.). Pilnībā pielīdzinot lietu kopību patstāvīgai lietai (kas diemžēl izriet no CL 848. p. un 849. p. 1. d. burtiskā teksta) un atzīstot šo kopību (kā tādu), piem., par īpašuma tiesības priekšmetu, šī tiesība attiektos arī uz katru lietu kopībai „pieklīdušu” svešu lietu, kā arī pilnībā izbeigtos, atkrītot nolūkam, kura dēļ atsevišķas lietas tikušas sakopotas vienā sastāvā. Tajā pašā laikā, no otras puses, ķermenisku lietu kopība var būt apņemšanās darījuma priekšmets (piem., pirkuma līguma priekšmets vai tāda līguma priekšmets, kas vērsts uz lietojuma tiesības vai ķīlas tiesības nodibināšanu). Taču arī šādos gadījumos atbilstoši specialitātes principam īpašuma un citu lietu tiesību nodibināšanai nepieciešama liettiesiska rīcība attiecībā uz katru lietu kopībā apvienoto lietu atsevišķi, kas parasti notiek ar vienu liettiesiskās rīcības (piem., nodošanas, sk. CL 990. p. 2. d.) aktu.⁴⁴

2. Mantojums

Atbilstoši CL 382. p. mantojums ir kopība, kurā ietilpst visa kustamā un nekustamā manta (izņemot tīri personiskās tiesības), kā arī visas saistības pret citiem tiesību subjektiem (izņemot tīri personiskās saistības), kas piederējušas mantojuma atstājējam viņa patiesās vai tiesiski pieņemas nāves laikā (sk. CL 382., 701.–705. p.). Citiem vārdiem, mantojums ir „*tiesību un saistību kopība*”, kurā ietilpst ne tikai mantiskās tiesības (t. s. mantojuma aktīvs), bet arī mantiska rakstura saistības (t. s. mantojuma pasīvs), izņemot tīri personiskās tiesības un saistības, kuras izbeidzas ar mantojuma atstājēja personu.⁴⁵ Jāpiebilst, ka „mantojuma aktīva” ziņā mantojums nosacīti atbilst mantas kā tiesību kopības jēdzienam, izņemot vienīgi to apstākli, ka mantā – atšķirībā no mantojuma – var ietilpt arī tādas naudā novērtējamas tiesības, kas ir cieši saistītas ar attiecīgā tiesību subjekta personu un kas izbeidzas ar viņa nāvi (resp., nepāriet mantojumā).

Mantojums nav uzskatāms par lietu kopību CL 849. p. 1. d. izpratnē, jo tajā ietilpst arī saistības, kas nav nedz ķermeniskas, nedz bezķermeniskas lietas.⁴⁶ Lai no mantojuma atklāšanās līdz tā pieņemšanas brīdim (resp., laika posmā, kamēr mantojumam nav sava „tiesību nesēja”) mantojums spētu piedalīties privāttiesiskajā apgrozībā (t. sk. iegūt tiesības un uzņemt saistības), tam ar likumu ir piešķirta *juridiska personība* (sk. CL 383. p.).

No tiesību pārejas viedokļa mantojumā ietilpstošās tiesības *uz likuma pamata* pāriet mantojumu pieņēmušajiem mantiniekiem ar mantojuma atstājēja nāves brīdi (tāpat mantiniekiem pāriet arī mantojumā ietilpstošās saistības, sk. CL 701. p.). Minētās tiesības pāriet mantiniekiem nevis katra atsevišķi, bet gan *kā kopība*, turklāt *ar vienu aktu (uno actu)*, resp., uz šo tiesību pāreju neattiecas specialitātes princips. Tādējādi mantojumu pieņēmušais mantinieks ar mantojuma atstājēja nāves brīdi uz likuma pamata un neatkarīgi no attiecīga nostiprinājuma izdarīšanas zemesgrāmatā

iegūst īpašuma tiesības uz mantojuma atstājējam piederējušām nekustamām lietām, neatkarīgi no nodošanas – īpašuma tiesības uz mantojuma atstājējam piederējušām kustamām lietām un neatkarīgi no īpaši izdarītas cesijas – mantojuma atstājējam piederējušās saistību tiesības (sk. CL 702.–704. p.).⁴⁷

Kopsavilkums

1. Tā kā jaunākajā juridiskajā literatūrā pastāv viedokļu dažādība jautājumā par to, kas civiltiesībās saprotams ar jēdzienu „manta”, nepieciešams noskaidrot šī jēdziena īsto nozīmi, kādā tas lietots civiltiesiskajā regulējumā. No tā ir atkarīga attiecīgo tiesību normu adekvāta, t. i., to jēgai un mērķim atbilstoša, iztulkošana un piemērošana, kā arī juridiski pareiza izpratne par termina „manta” dažādām nozīmēm.
2. Ar jēdzienu „manta” istā nozīmē saprotams visu to naudā novērtējamo subjektīvo tiesību kopums, kas pieder konkrētam tiesību subjektam (sk. CL 841. p. 2. d., 846. p. 1., 2. d.). Proti, manta ir bezķermenisku lietu kopība jeb „tiesību kopība” CL 849. p. 1. d. izpratnē, un tā kalpo kā attiecīgā tiesību subjekta atbildības objekts, uz ko var tikt vērsta piedziņa par labu šī subjekta kreditoriem (sk. Civilprocesa likuma 557., 570. un turpm. p.). Šajā ziņā jāņem vērā, ka civiltiesiskajā regulējumā ar terminu „manta” cita starpā tiek apzīmēta arī manta saimnieciskā nozīmē (kā mantas aktīva un pasīvu kopums) un pat atsevišķas ķermeniskas lietas.
3. Kaut gan manta ir „tiesību kopība” CL 849. p. 1. d. izpratnē, tā nav uzskatāma par patstāvīgu tiesību objektu un – kā tāda – nevar būt īpašuma vai citas lietu tiesības priekšmets. Arī tad, ja manta ir saistībtiesiska apņemšanās darījuma (piem., pirkuma vai dāvinājuma līguma) priekšmets, no šī darījuma izpildes viedokļa nepieciešams ievērot attiecīgos likuma noteikumus par katras mantā ietilpstošās tiesības pāreju citai personai (specialitātes princips). Vienīgi likumā paredzētos izņēmuma gadījumos, kad ir runa par tiesību pāreju universālās tiesību pēctecības ceļā (piem., laulāto mantas kopības izveidošanas vai komercsabiedrību reorganizācijas gadījumā), manta pāriet ieguvējam kā kopība ar vienu aktu, resp., uz šo tiesību pāreju neattiecas specialitātes princips.
4. Mantā ietilpst vienīgi naudā novērtējamas subjektīvās tiesības, t. i., tādas jau iegūtas un attiecīgajam tiesību subjektam piederošas tiesības, kurām ir mantiska vērtība un kuras normālos apstākļos var atsavināt pret naudu vai kuras atbilstoši to raksturam dod zināmu naudā novērtējamu labumu, piem., īpašuma un citas lietu tiesības, saistību tiesības (saistībtiesiskie prasījumi), tiesība saņemt uzturliedzekļus, mantojuma tiesība, no akcijām vai kapitāla daļām izrietošās līdzdalības tiesības kapitālsabiedrībā, autora mantiskās tiesības, tiesības uz preču zīmi.
5. Tiesību subjekta rīcība ar mantā ietilpstošajām tiesībām (t. i., „aktīviem”), kā arī to apjoma vai vērtības izmaiņas neietekmē mantas jēdzienisko būtību (sk. CL 849. p. 2. d.), turklāt mantas – kā atbildības objekta – sastāvu neietekmē šī subjekta saistības (t. i., „pasīvi”) un to apjoma izmaiņas. Kamēr vēl parādniekam pieder kādas naudā novērtējamas tiesības, kreditori var tiesiski pamatoti cerēt, ka piedziņas vēršanas ceļā tiks apmierināti viņu prasījumi (arī tad, ja parādnieka „pasīvi” apmēra ziņā ir līdzvērtīgi viņa „pasīviem” vai pat tos pārsniedz).
6. Likumā paredzētos izņēmuma gadījumos no tiesību subjekta pārējās mantas (t. s. „galvenās mantas”) var būt tiesiski norobežota viena vai vairākas šī subjekta t. s. „sevišķās mantas”. Šo mantas masu savstarpējai norobežotībai var būt dažādi mērķi, piem., mantiskās atbildības nošķirtība (mantojums, kas pieņemts ar

- inventāra tiesību), patstāvīgas pārvaldības un rīcības iespēja (laulātā atsevišķā manta, bērna brīvā manta), nepieciešamība saglabāt mantas masu tiesību pēctecim (mantojums vai tā daļa, attiecībā uz kuru iecelts pēcmantnieks).
7. No CL 849. p. 2. d. izrietošais surogācijas princips kalpo tiesību subjektam piederošo vairāku mantas masu sastāvu savstarpējai tiesiskai norobežotībai un atsevišķu mantas masu saglabāšanai vērtības (saimnieciskā) ziņā. Atbilstoši surogācijas principam naudā novērtējama tiesība vai mantas objekts, ar ko saimnieciskā ziņā tikusi atvietota kāda cita attiecīgajā mantas masā ietilpstoša tiesība vai tās objekts, uz likuma pamata arī nonāk šajā mantas masā. Šis princips attiecas ne tikai uz tām mantas masām, attiecībā uz kurām šis princips ir konkretizēts likumā (sk., piem., CL 89. p. 3. d., 91. p. 1. d. 5. pk., 491. p., Maksātnespējas likuma 87. p.), bet arī uz citām sevišķās mantas masām (piem., uz bērna brīvo mantu, laulātā atsevišķo mantu līgumiskajā laulāto mantas kopībā).
 8. No mantas kā „tiesību kopības” CL 849. p. 1. d. izpratnē nepieciešams jēdzieniski atšķirt ne tikai CL 849. p. regulēto „ķermenisku lietu kopību”, ar ko saprotams tāds vairāku patstāvīgu, viena vai dažāda veida ķermenisku lietu sakopojums zināmam (vienotam) nolūkam, kurš veido saimniecisku vienību un kuram parasti ir vienots nosaukums, bet arī CL 382. p. definēto „mantojumu” kā tiesību un saistību kopību, kurā ietilpst mantojuma atstājējam piederējusī kustamā un nekustamā manta (izņemot tīri personiskās tiesības) un visas viņa saistības pret citiem tiesību subjektiem (izņemot tīri personiskās saistības).

Izmantoto avotu saraksts

Juridiskā literatūra

1. *Balodis, K.* Ievads civiltiesībās. Rīga : Zvaigzne ABC, 2007.
2. *Balodis, K.* Sicherungsbereignung im deutsch-lettischen Rechtsvergleich. Rīga : Latvijas Universitāte, 2001.
3. *Blaese, H., Mende, S.* Lettlands Zivilgesetzbuch vom 28. Januar 1937 in Einzeldarstellungen. Bd. II, 2. Das Sachenrecht. Rīga : Verlag der AG „Ernst Plates”, 1938.
4. *Brox, H., Walker, W. D.* Allgemeiner Teil des BGB. 30. Aufl. Köln, Berlin, München : Carl Heymanns Verlag, 2006.
5. *Būmanis, A.* Piezīmes pie B. Disterlo k-ga raksta par terminoloģiju likumdošanā. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, Nr. 4, 1936, 875.–877. lpp.
6. *Erdmann, C.* System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est und Curlands. Bd. I. Allgemeiner Theil. Familienrecht. Rīga : N. Kymmels Verlag, 1889.
7. *Erdmann, C.* System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. Bd. II. Sachenrecht. Rīga : Kymmels Verlag, 1891.
8. *Erdmann, C.* System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est und Curlands. Bd. IV. Obligationenrecht. Rīga : N. Kymmels Verlag, 1894.
9. *Frīdenberga, L.* Laulības līgumi pēc Latvijas Civillikuma. Rīga : AS „Rota”, 1940.
10. *Genčs, Z.* Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2002.
11. *Grūtups, A., Kalniņš, E.* Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. 2. izd. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2002.
12. *Hausheer, H., Geiser, T., Aebi-Müller, R.* Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches. 3. Aufl. Bern : Stämpfli Verlag AG, 2007.
13. *Kalniņš, E.* Privāttiesību teorija un prakse. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2005.
14. *Krauze, R., Genčs, Z.* Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.–840. p.). Rīga : Mans īpašums, 1997.
15. *Larenz, K., Wolf, M.* Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. 9. Aufl. München : C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2004.
16. *Lošmanis, A.* Unternehmenskauf im deutsch-lettischen Rechtsvergleich. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2005.
17. *Reihmanis, N.* Bērna brīvā manta. Rīga : [B.i.], 1938.
18. *Rey, H.* Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum. 3. Aufl. Bern : Stämpfli Verlag AG, 2007.

19. *Role, E.* Laulāto atsevišķa manta. Rīga : AS „Rota”, 1940.
20. *Rozenfelds, J.* Lietu tiesības. 3. izd. Rīga : Zvaigzne ABC, 2004.
21. *Schulze, R.* (Schriftleitung) Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar. 4. Aufl. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2005.
22. *Schwenzer, I.* (Hrsg.) Scheidung. FamKomm. Bern : Stämpfli Verlag AG, 2005.
23. *Schwenzer, I.* Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 4. Aufl. Bern : Stämpfli Verlag AG, 2006.
24. *Sinaiskis, V.* Mantojuma tiesības. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, Nr. 1, 1940, 16.–37. lpp.
25. *Torgāns, K.* (red.). Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.–2400. p.). 2. izd. Rīga : Mans īpašums, 2000.
26. *Torgāns, K.* Saistību tiesības. I. daļa. Mācību grāmata. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006.
27. *Tuor, P., Schnyder, B., Schmid, J., Rumo-Jungo, A.* Das Schweizerische Zivilgesetzbuch. 12. Aufl. Zürich, Basel, Genf : Schulthess Juristische Medien AG, 2002 (Nachdruck 2006).
28. *Vēbers, J.* Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības (26.–51., 114.–125., 140.–176. p.). Rīga : Mans īpašums, 2000.
29. *Višņakova, G., Balodis, K.* Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.). Rīga : Mans īpašums, 1998.
30. *Буковский, В.* (сост.) Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г. г. и съ разъяснениями). Т. I. Рига : Г. Гемпель и Ко, 1914.
31. *Буковский, В.* (сост.) Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г. г. и съ разъяснениями). Т. II. Рига : Г. Гемпель и Ко, 1914.

Normatīvie akti

1. Autortiesību likums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 148/150, 2000.
2. Civillikums. 5. izd. Rīga : *Latvijas Vēstnesis*, 2007.
3. Civilprocesa likums. 12. izd. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2010.
4. Komerçilās likums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 337/338, 1998.
5. Komerclikums. 5. izd. Rīga : *Latvijas Vēstnesis*, 2008.
6. Maksātnespējas likums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 188, 2007.
7. Par maternitātes un slimības apdrošināšanu : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 182, 1995.
8. Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 216, 1999.
9. Patentu likums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 34, 2007.
10. Valsts sociālo pabalstu likums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 168, 2002.
11. Zemesgrāmatu likums : LR likums. *Augstākās Padomes un Ministru Padomes Ziņotājs*, Nr. 16, 1993.
12. Laulāto mantisko attiecību reģistrācijas kārtība : MK noteikumi. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 127, 2002.
13. Vietējo civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga : Valtera un Rapas akciju sab. izdevums, 1928, 78. lpp.
14. Šveices Civillkodekss (*Schweizerisches Zivilgesetzbuch*).
Pieejams : <http://www.admin.ch/ch/d/sr/2/210.de.pdf> [skatīts 27.04.2010.].
15. Vācijas Civillkodekss (*Bürgerliches Gesetzbuch*).
Pieejams : <http://dejure.org/gesetze/BGB> [skatīts 27.04.2010.].

Tiesu prakse

1. LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2005. gada 9. februāra spriedums lietā Nr. SKC-75/2005. No: *Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 2005.* Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 175.–181. lpp.
2. LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2005. gada 5. maija spriedums lietā Nr. SKC-305/2005. No: *Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 2005.* Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 35.–40. lpp.
3. LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006. gada 1. novembra spriedums lietā Nr. SKC-524/2006. No: *Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 2006.* Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2007, 261.–264. lpp.
4. LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007. gada 29. augusta spriedums lietā Nr. SKC-556/2007. No: *Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 2007.* Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2008, 73.–77. lpp.
5. LR Augstākās tiesas plēnuma 1996. gada 10. jūnija lēmums Nr. 3 „Par likuma piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām” (nav publicēts).

Atsauces un piezīmes

- ¹ 1864. gada Vietējo civillikumu kopojuma 541. p. (ši norma nav tikusi pārņemta 1937. gada Civillikumā) bija noteikts, ka par lietu kopību ir uzskatāms arī *vesels mantas sastāvs*, t. i., visu to ķermeņisko un bezķermeņisko lietu kopība, kas atrodas vai ir atradušās vienas personas varā (*universitas iuris*), piem., zināmas personas manta, mantojums, konkursa masa, laulībā ienestā sievas manta un vecāku varā esošas personas atsevišķā manta, sk.: Vietējo civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga : Valtera un Rapas akciju sab. izdevums, 1928, 78. lpp.
- ² Šo viedokli izteicis Kaspars Balodis, sk.: *Balodis, K. Ievads civiltiesībās*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2007, 108., 109. lpp.; sal.: *Torgāns, K. (red.) Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.–2400. p.)*. 2. izd. Rīga : Mans īpašums, 2000, 375. lpp.
- ³ Šo viedokli izteikusi Gunta Višņakova, sk.: *Višņakova, G., Balodis, K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)*. Rīga : Mans īpašums, 1998, 10. lpp.
- ⁴ Šis ir vairākuma viedoklis, sk.: *Būmanis, A. Piezīmes pie B. Disterlo k-ga raksta par terminoloģiju likumdošanā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, 1936, Nr. 4, 876. lpp.; *Grūtups, A., Kalniņš, E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums*. 2. izd. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2002, 23. lpp.; *Kalniņš, E. Privāttiesību teorija un prakse*. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2005, 35. lpp.; sk. arī: *Rozenfelds, J. Lietu tiesības*. 3. izd. Rīga : Zvaigzne ABC, 2004, 12. lpp.
- ⁵ Sk.: *Būmanis, A. Piezīmes pie B. Disterlo k-ga raksta par terminoloģiju likumdošanā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, Nr. 4, 1936, 876. lpp.; *Grūtups, A., Kalniņš, E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums ..*, 23. lpp.; *Kalniņš, E. Privāttiesību teorija un prakse ..*, 35. lpp.
- ⁶ Sk. attiecīgi: *Larenz, K., Wolf, M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts*. 9. Aufl. München : C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2004, §21, Rn. 3 ff; *Rey H. Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum*. 3. Aufl. Bern : Stämpfli Verlag AG, 2007, N 131 ff.
- ⁷ Sk.: *Kalniņš, E. Privāttiesību teorija un prakse ..*, 35. lpp.
- ⁸ Par „bezķermeņiskām lietām” kā tādām subjektīvām tiesībām, kurām ir mantiska vērtība, jeb naudā novērtējamām tiesībām sk.: *Balodis, K. Ievads civiltiesībās ..*, 111. lpp.
- ⁹ Sk.: *Erdmann, C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est und Curlands*. Bd. I. Allgemeiner Theil. Familienrecht. Riga: N. Kymmels Verlag, 1889, S. 134, 143, 144, 177; *Blaese, H., Mende, S. Lettlands Zivilgesetzbuch vom 28. januar 1937 in Einzeldarstellungen*. Bd. II, 2. Das Sachenrecht. Riga : Verlag der AG „Ernst Plates”, 1938, S. 12, 13.
- ¹⁰ Sal.: *Larenz, K., Wolf, M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts ..* – §21, Rn. 3, 27 ff.
- ¹¹ Par „aņņemšanās darījuma” jēdzienu sk. plašāk: *Kalniņš, E. Privāttiesību teorija un prakse ..*, 142., 143. lpp.; *Balodis, K. Ievads civiltiesībās ..*, 173. lpp.; sk. arī LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006. gada 1. novembra spriedumu lietā Nr. SKC-524/2006. No: *Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi*. 2006. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2007, 261.–264. lpp.
- ¹² Sk.: *Balodis, K. Ievads civiltiesībās ..*, 108., 109. lpp.; sal.: *Larenz K., Wolf M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts ..*, §21, Rn.19, 22; *Rey H. Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum ..*, N 130, 133 f. Tā, piem., atbilstoši CL 1925. p. dāvinājuma līguma priekšmets var būt dāvinātāja visa manta (ne tikai tagadējā, bet arī nākamā manta, sk. CL 1926. p.). Komentējot šo normu, juridiskajā literatūrā pamatoti atzīts, ka visas mantas dāvinājuma gadījumā nevar būt runa par universālo tiesību pēctecību. Tāpēc dāvinājuma līguma priekšmetā ietilpstošās īpašuma tiesības uz kustamām lietām pāriet apdāvinātajam ar attiecīgās lietas nodošanu (sk. CL 987. p.), bet īpašuma tiesības uz nekustamām lietām – ar attiecīgās tiesības nostiprināšanu zemesgrāmatā uz apdāvinātā vārda (sk. CL 993. p. 1. d., 1477. p. 1. d.); mantā ietilpstošās saistību tiesības uzskatāmas par pārgājušām apdāvinātajam ar dāvinājuma līguma noslēgšanas brīdi (sk. CL 1918. p.), sk.: *Erdmann, C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est und Curlands*. Bd. IV. Obligationenrecht. Riga : N. Kymmels Verlag, 1894, S. 460; *Буковский, В. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г. г. и съ разъяснениями)*. Т. II. Рига : Г. Гемпель и Ко, 1914, с. 1979; sal.: *Torgāns, K. (red.) Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.–2400. p.) ..*, 375. lpp.
- ¹³ Šādā izpratnē saprotami arī Komerčķilas likuma 3. p. 1. d. 3. pk. noteikumi, atbilstoši kuriem par komerčķilas priekšmetu cita starpā var būt „visa komersanta manta”. Kaut arī komersants var aņņemties iekļāt visu savu mantu (izņemot Komerčķilas likuma 4. p.1. d. minētās tiesības) un šī manta tiek „iekļāta” ar vienu komerčķilas reģistrācijas aktu (sk. Komerčķilas likuma 9. p. 1. d., 10., 16. p.), no juridiskā viedokļa attiecībā uz katru mantā ietilpstošo tiesību pastāv atsevišķa (patstāvīga) komerčķilas tiesība (kas visas „apvienotas” ar vienu reģistrācijas ierakstu). Tajā pašā laikā privāttiesiskā apgrozība

tiek vienkāršota tādējādi, ka šādā gadījumā komercķīlas ņēmējs *uz likuma pamata* (sk. CL 1303. p., Komerckķīlas likuma 3. p. 3. d.) iegūst atsevišķas komercķīlas tiesības arī uz iekļātās mantas nākamām sastāvdaļām, ja vien nav noligts citādi.

¹⁴ Sk.: *Balodis, K.* Ievads civiltiesībās ..., 137., 138. lpp.; sal.: *Rey, H.* Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum ..., N 1642 ff; *Larenz, K., Wolf, M.* Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts ..., §13, Rn. 32 f.

¹⁵ Ja un kamēr laulāto starpā noslēgtam laulības līgumam par laulāto mantas kopību nav bijusi piešķirta nepieciešamā publicitāte (sk. CL 127. p.), otrs laulātais pret labticīgu trešo personu nevar celt iebildumu, ka līgumam, ko minētajā laika posmā noslēdzis pirmais (zemesgrāmatā ierakstītais) laulātais par nekustamas lietas pārdošanu šai trešajai personai, saskaņā ar CL 128. p. ir bijusi nepieciešama otra laulātā piekrišana. Šajā ziņā sal.: LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2005. gada 9. februāra spriedumu lietā Nr. SKC-75/2005. No: *Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 2005.* Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 175.–181. lpp., kur atzīts, ka laulības līgums par laulāto mantas kopību, kas ticis noslēgts pēc apstrīdētā nomaksas pirkuma līguma noslēgšanas (piešķirot laulības līgumam nepieciešamo publicitāti ar atbilstošu ierakstu zemesgrāmatā), nevar aprobežot labticīga pircēja iegūtās saistību tiesības, kas izriet no šī pirkuma līguma (sk. CL 115. p. 3. d.). Turklāt šādos apstākļos otra laulātā iebildums par viņa piekrišanas nepieciešamību minētā pirkuma līguma noslēgšanai (sk. CL 128. p.) ir vērtējams kā pretējs labai ticībai (sk. CL 1. p.).

¹⁶ Sk.: *Kalniņš, E.* Privāttiesību teorija un prakse ..., 35. lpp.

¹⁷ Sal.: *Brox, H., Walker, W. D.* Allgemeiner Teil des BGB. 30. Aufl. Köln, Berlin, München : Carl Heymanns Verlag, 2006, Rn. 787. Izskaidrojums „ķermeniskas lietas” pielīdzināšanai „īpašuma tiesībai uz šo lietu” slēpjas tajā apstākļi, ka īpašuma tiesība (atšķirībā no citām lietu tiesībām, piem., servitūta vai ķīlas tiesības) ir vispilnīgākā un visaptverošākā lietu tiesība, kas piešķir tiesīgajai personai (īpašniekam) visplašāko lietošanas un rīcības iespēju pār lietu (sk. CL 927., 1036.–1038. p.). Tāpēc, raksturojot personas kā īpašnieka tiesisko statusu, parasti norāda uz to, ka „personai pieder lieta”, un daudz retāk – uz to, ka „personai pieder īpašuma tiesība uz lietu”. Turpretī, piem., servitūta izlietotāja vai ķīlas ņēmēja tiesiskais statuss vienmēr tiek raksturots tādējādi, ka „servitūta izlietotājam pieder servitūta tiesība uz kalpojošo lietu” vai „ķīlas ņēmējam pieder ķīlas tiesība uz iekļāto lietu”, un parasti nevienam neienāk prātā apgalvot, ka „servitūta izlietotājam pieder kalpojošā lieta” vai ka „ķīlas ņēmējam pieder iekļātā lieta”.

¹⁸ Sal.: *Larenz, K., Wolf, M.* Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts ..., §21, Rn. 6. Tāpēc tajos gadījumos, kad likumā ir minēta tāda lietu kopība, kas sastāv no ķermeniskām un bezķermeniskām lietām (sk., piem., CL 1050., 1303. p.), patiesībā ir runa par „tiesību kopību” jeb „mantu” istā nozīmē.

¹⁹ Sk.: *Kalniņš, E.* Privāttiesību teorija un prakse ..., 36. lpp.

²⁰ Sal.: *Larenz, K., Wolf, M.* Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts ..., §21, Rn. 8 ff; *Rey, H.* Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum ..., N 131.

²¹ Sk.: *Balodis, K.* Ievads civiltiesībās ..., 111., 128., 129. lpp.

²² Sk.: *Brox, H., Walker, W. D.* Allgemeiner Teil des BGB ..., Rn.789; *Larenz, K., Wolf, M.* Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts ..., §21, Rn. 3 ff, 12 f, 27 ff.

²³ Sk.: *Kalniņš, E.* Privāttiesību teorija un prakse ..., 36. lpp.; *Blaese, H., Mende, S.* Lettlands Zivilgesetzbuch vom 28. Januar 1937 in Einzeldarstellungen. Bd. II, 2. Das Sachenrecht. Riga : Verlag der AG „Ernst Plates”, 1938, S. 12, 13; sal.: *Larenz, K., Wolf, M.* Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts ..., §21, Rn. 31 ff; *Rey, H.* Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum ..., N 135 f.

²⁴ Pieņemot mantojumu ar inventāra tiesību, mantinieks atbild par mantojuma atstājēja saistībām vienīgi mantojuma aktīva (kā sevišķās mantas) apmērā. Savukārt gadījumā, kad mantojumu pieņēmušā mantinieka maksātspējas dēļ ir notikusi „mantojuma atdalīšana” no pārējās viņa mantas, mantinieks ar atdalītā mantojuma aktīvu atbild vispirms par mantojuma atstājēja saistībām, turklāt vienīgi šī mantojuma aktīva apmērā, sk.: *Krauze, R., Gencs, Z.* Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.–840. p.). Rīga : Mans īpašums, 1997, 272.–279. lpp.; *Gencs, Z.* Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2002, 278.–283. lpp.

²⁵ Nepilngadīgais no 16 gadu vecuma ir tiesīgs patstāvīgi pārvaldīt savu brīvo mantu un attiecībā uz šo mantu slēgt darījumus parastās pārvaldības robežās, turklāt par minētajiem darījumiem nepilngadīgais atbild vienīgi ar savu brīvo mantu, sk.: *Reihmanis, N.* Bērnu brīvā manta. Rīga : [B.i.], 1938, 12.–14. lpp.

²⁶ Katrs laulātais ir tiesīgs patstāvīgi pārvaldīt un rīkoties ar savu atsevišķo mantu, turklāt par CL 131. un 132. p. minētajām saistībām laulātais atbild vienīgi ar savu atsevišķo mantu; pārējos gadījumos laulātā atbildība ar viņa atsevišķo mantu ir vai nu primāra, vai subsidiāra iepretim viņa atbildībai ar mantas kopībā ietilpstošo mantu, sk.: *Vēbers, J.* Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības (26.–51., 114.–125., 140.–176. p.). Rīga : Mans īpašums, 2000, 48.–52., 161.–163. lpp.;

- sal.: *Role, E.* *Laulāto atsevišķa manta.* Rīga : AS „Rota”, 1940, 15.–20. lpp.; *Frīdenberga, L.* *Laulības līgumi pēc Latvijas Civillikuma.* Rīga : AS „Rota”, 1940, 10.–14. lpp.
- ²⁷ Pirmmantniekam ir pienākums rūpēties par minētās mantas saglabāšanu, viņš nav tiesīgs ar šo (sev juridiski piederošo) mantu brīvi rīkoties un viņam ir pienākums noteiktā brīdī to izdot pēcmantniekam, sk.: *Krauze, R., Gencs, Z.* *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.–840. p.)* ..., 100.–107. lpp.; *Gencs, Z.* *Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs* ..., 201.–207. lpp.
- ²⁸ Sk.: *Larenz, K., Wolf, M.* *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* ..., §21, Rn. 12 ff; sal.: *Višņakova, G., Balodis, K.* *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.–926. p., 1130.–1400. p.)* ..., 10. lpp.; *Balodis, K.* *Ievads civiltiesībās* ..., 108., 109. lpp.
- ²⁹ Sal.: LR Augstākās tiesas plēnuma 1996. gada 10. jūnija lēmuma Nr. 3 „Par likuma piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām” (nav publicēts) 13. p. 4., 5.d., kur ir runa par „mantas līdzekļu”, resp., „ienākumu un izdevumu vērā ņemšanu”.
- ³⁰ Sk., piem.: LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007. gada 29. augusta spriedumu lietā Nr. SKC-556/2007. *No: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 2007.* Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2008, 73.–77. lpp.; LR Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2005. gada 5. maija spriedumu lietā Nr. SKC-305/2005. *No: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi. 2005.* Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 35.–40. lpp.
- ³¹ Sk.: *Larenz, K., Wolf, M.* *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* ..., §21, Rn. 17; *Schwenzer, I.* *Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil.* 4. Aufl. Bern : Stämpfli Verlag AG, 2006 – N 14.13; sal.: *Torgāns, K.* *Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata.* Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 237., 237., 241. lpp., kurš mantas pasīva palielinājumu kā vienu no zaudējumu izpaušmēm piemin tikai garāmejot (sk. 237. lpp. 1. rindk.).
- ³² Sk.: *Rozenfelds, J.* *Lietu tiesības* ..., 12. lpp.
- ³³ Sk.: *Kalniņš, E.* *Privāttiesību teorija un prakse* ..., 38. lpp; sal.: *Larenz, K., Wolf, M.* *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* ..., §21, Rn. 47; *Tuor, P., Schnyder, B., Schmid, J., Rumo-Jungo, A.* *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch.* 12. Aufl. Zürich, Basel, Genf : Schulthess Juristische Medien AG, 2002 (Nachdruck 2006), S. 311, 668.
- ³⁴ Sal.: *Hausheer, H., Geiser, T., Aebi-Müller, R.* *Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches.* 3. Aufl. Bern : Stämpfli Verlag AG, 2007, N 12.23.
- ³⁵ Sal.: *Schwenzer, I.* (Hrsg.) *Scheidung.* FamKomm. Bern : Stämpfli Verlag AG, 2005, Art. 196, N 8 ff, Art.197, N 42.
- ³⁶ Lidzīgi surogācijas princips ir konkretizēts Vācijas Civilkodeksa 1418. p. 2. d. 3. pk. attiecībā uz laulātā atsevišķo mantu līgumiskajā laulāto mantas kopības sistēmā, sk.: *Schulze, R.* (Schriftleitung) *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar.* 4. Aufl. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, § 1418, Rn.2.
- ³⁷ Sk.: *Larenz, K., Wolf, M.* *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* ..., §21, Rn. 49.
- ³⁸ Sal.: *Balodis, K.* *Ievads civiltiesībās* ..., 82. lpp.
- ³⁹ Sk.: *Kalniņš, E.* *Privāttiesību teorija un prakse* ..., 41., 69., 70. lpp.
- ⁴⁰ Arī Šveices juridiskajā literatūrā surogācija ir atzīta kā viens no laulātā atsevišķās mantas rašanās (iegūšanas) pamatiem līgumiskajā laulāto mantas kopības sistēmā, kaut arī Šveices Civilkodeksa 225. p., kas regulē laulātā atsevišķās mantas rašanās pamatus, minētais tiešā veidā nav paredzēts, sk.: *Hausheer, H., Geiser, T., Aebi-Müller, R.* *Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches* ..., N 13.20.
- ⁴¹ Sk.: *Erdmann, C.* *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est und Curlands.* Bd.I. *Allgemeiner Theil. Familienrecht* ..., S. 143. Arī Vācijas un Šveices tiesībās ar jēdzienu „lietu kopība” (Sachgesamtheit) tiek saprasts vairāku tādu patstāvīgu ķermenisku lietu sakopojums, kuras saimnieciskā vienībā apvieno vienots nolūks, sk. attiecīgi: *Brox, H., Walker, W. D.* *Allgemeiner Teil des BGB* ..., Rn. 782; *Rey, H.* *Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum* ..., N 121.
- ⁴² Sk. apstiprinoši attiecībā uz ķermenisku lietu kopību kā lietojuma tiesības „priekšmetu”: *Erdmann C.* *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland.* Bd. II. *Sachenrecht.* Rīga : Kymmels Verlag, 1891, S. 302, 303; *Буковский В.* (сост.) *Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г. г. и съ разъяснениями).* Т. I. Рига : Г. Гемпель и Ко, 1914, с. 491.
- ⁴³ Arī tad, ja par labu ķīlas ņēmējam ir iekļāta ķermenisku lietu kopība, no juridiskā viedokļa attiecībā uz katru lietu kopībā sakopoto lietu atsevišķi pastāv atsevišķa (patstāvīga) ķīlas tiesība. Šādā gadījumā privāttiesiskā apgrozība tiek vienkāršota tādejādi, ka ķīlas ņēmējs *uz likuma pamata* (sk. CL 1303. p.) iegūst atsevišķas (patstāvīgas) ķīlas tiesības arī uz iekļātas lietu kopības nākamām sastāvdaļām, ja vien nav nolīgts citādi.

⁴⁴ Sk.: *Grūtups, A., Kalniņš, E.* Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums .., 19., 20. lpp.; *Blaese, H., Mende, S.* Lettlands Zivilgesetzbuch vom 28. januar 1937 in Einzeldarstellungen. Bd. II, 2. Das Sachenrecht .., S. 12; *Erdmann C.* System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est und Curlands. Bd. I. Allgemeiner Theil. Familienrecht .., S. 144, 145; *Lošmanis, A.* Unternehmenskauf im deutsch-lettischen Rechtsvergleich. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2005, S. 220; sk. citādi: *Balodis, K.* Sicherungsübereignung im deutsch-lettischen Rechtsvergleich. Rīga : Latvijas Universitāte, 2001, S. 216–218; *Balodis, K.* Ievads civiltiesībās .., 113. lpp.

⁴⁵ Sk. plašāk: *Gencs, Z.* Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs .., 22., 27., 28. lpp.

⁴⁶ Sk.: *Balodis, K.* Ievads civiltiesībās .., 106. lpp.

⁴⁷ Sk.: *Sināiskis, V.* Mantojuma tiesības. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, 1940, Nr. 1, 27. lpp.; *Balodis, K.* Ievads civiltiesībās .., 137., 138. lpp.

Summary

This chapter focuses on the concept of „property,” as referred to in civil law. The author notes that there are different views as to what this term means in civil law. He also reviews the true meaning of the concept of „property,” looking at the elements of this concept and the way in which it differs from concepts such as „aggregations of corporeal items” and „inheritance.” The author considers aspects of the composition of property, masses of property, and the meaning of the principle of subrogation. The author’s thesis is that the true meaning of the concept of „property” refers to the aggregation of property, as defined in Section 849.1 of the Latvian Civil Law – property that belongs to a single subject of the law, property that is the responsibility of that subject, and property with respect to which creditors can make claims.